

Dział III. U schyłku średniowiecza. Lekcja powtórzeniowa

Tematy:

1. Unia Polski z Litwą.
2. Wielka wojna z Zakonem Krzyżackim.
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku.
4. Nowe potęgi w Europie Wschodniej.
5. Wojna trzynastoletnia.
6. Kultura późnego średniowiecza w Polsce.

1. Przypomnij sobie daty.

Data	Wydarzenie
1370	Śmierć Kazimierza Wielkiego. Królem Polski został Ludwik Węgierski Andegaweński.
1374	Ludwik Węgierski nadał szlachcie przywilej w Koszycach.
1384	Jadwiga Andegaweńska została królem Polski
1385	Zawarcie unii polsko – litewskiej w Krewie.
1401	Zawarcie unii polsko – litewskiej w Wilnie
1409	Wybuch wielkiej wojny z Zakonem Krzyżackim.
15.07.1410	Bitwa pod Grunwaldem.
1411	I pokój toruński kończący Wielką Wojnę z Zakonem.
1413	Zawarcie unii polsko – litewskiej w Horodle.
1414 - 1418	Sobór w Konstancji.
1337-1453	Wojna stuletnia
1440	Władysław III został królem Węgier.
1444	Bitwa pod Warną, w której zginął Władysław III, syn Władysława Jagiełły.
1453	Upadek Konstantynopola
1380	Bitwa na Kulikowym Polu, w której zwyciężył tatarów książę moskiewski Dymitr Doński.
1440	Powstanie Związku Pruskiego.
6.03.1454 r.	Inkorporacja Pomorza Gdańskiego i Prus do Polski.
1454-1466	Wojna trzynastoletnia z Zakonem Krzyżackim
1454	Kłęska polskiego pospolitego ruszenia pod Chojnicami z Zakonem Krzyżackim.
1454	Nadanie szlachcie przywileju cerekwicko – nieszawskiego przez Kazimierza Jagiellończyka.
1457	Wojska polskie zajęły Malbork.
1462	Bitwa pod Świecinem nad Jeziorem Żarnowieckim. Zwycięstwo wojsk polskich.
1463	Bitwa na Zalewie Wiślanym.
1466	II pokój toruński, który kończył wojnę trzynastoletnią.

2. Pojęcia – nowe słowa, które poznaliśmy.

Pojęcie	Opis
Przywilej	Prawo zwalniające szlachtę z niektórych obowiązków lub nadające jej szczególne uprawnienia.
Bojar	Szlachcic ruski lub litewski.
Unia personalna	Połączenie państw osobą władcy.
Chorągiew	Nazwa podstawowej jednostki wojskowej w Królestwie Polskim. Podział wojska na chorągwie wprowadził Kazimierz Wielki.
Szarża	Natarcie kawalerii.

Czarna śmierć	Epidemia dżumy.
Husytyzm	Ruch religijny, społeczny i narodowy w Czechach w XV wieku, zapoczątkowany spaleniem Jana Husa na stosie. Zwolennicy poglądów Jana Husa wywołali powstanie przeciwko cesarzowi niemieckiemu zapoczątkowując wojny husyckie.
Żakeria	Powstanie ludowe, które wybuchło we Francji podczas trwania wojny stuletniej.
Tabor	Formacja połączonych łańcuchami ciężkich wozów, na których transportowano broń i prowiant, którą wprowadzono w XV w.
Emir	Tytuł przysługujący feudalnym władcom muzułmańskim, sprawującą najwyższą władzę wojskową i cywilną na danym terytorium.
Fanatyzm	Bezkrytyczna wiara w słuszność własnych przekonań, połączona z nietolerancją wobec osób o innych poglądach.
Sułtan	Władca absolutny w imperium osmańskim, mający nieograniczoną władzę nad poddanymi.
Spahisi	Lennicy sułtana w imperium osmańskim.
Janczarzy	Doborowa piechota turecka.
Car	Tytuł cesarski w Rosji.
Pieta	Wizerunek Matki Boskiej trzymającej na kolanach martwego Chrystusa.
Barbakan	Fragment fortyfikacji miejskich w średniowieczu . Okrągła, murowana budowla wysunięta przed linię murów obronnych i połączona z bramą miejską za pośrednictwem osłoniętego przejścia.

3. Postacie

Postać	Opis
Ludwik Węgierski	Król węgierski z dynastii Andegawenów. Panował w Polsce w latach 1370 – 1382. Nadał szlachcie przywilej koszycki.
Jadwiga	Córka Ludwika Andegaweńskiego, która po jego śmierci zasiadła na polskim tronie. Została koronowana na króla.
Mendog	założyciel państwa litewskiego w XIII w.
Władysław Jagiełło	Książę litewski, który zawarł unię z Polską w Krewie i od 1386 r. był królem Polski.
Witold	Książę litewski, stryjeczny brat Jagiełły. Zawarł z Jagiełłą unię w Wilnie i w Horodle.
Ulrich von Jungingen	Wielki mistrz Zakonu Krzyżackiego, który poległ w bitwie pod Grunwaldem.
Zawisza Czarny	Rycerz polski żyjący na przełomie XIV i XV w. Uczestnik bitwy pod Grunwaldem, jeden z posłów polskich na sobór w Konstancji. Wielokrotny zwycięzca turniejów rycerskich, symbol cnót rycerskich.
Paweł Włodkowiec	Rektor Akademii Krakowskiej, który na soborze w Konstancji podważył pretensje Zakonu do ziem polskich i przedstawił koncepcję prawa ludów pogańskich do wyznawania własnej religii, a także potępił wojnę niesprawiedliwą.
Joanna d'Arc	Francuska bohaterka narodowa, patronka Francji. Podczas wojny stuletniej poprowadziła armię francuską do kilku ważnych zwycięstw, twierdząc, że działa kierowana przez Boga. Została spalona na stosie.
Wat Tyler	Angielski przywódca powstania ludowego z czasów wojny stuletniej.
John Wicklef	Teolog angielski z XIV w. , który dążył do reformy Kościoła katolickiego w oparciu o nauki Pisma Świętego. Krytykował niemoralne prowadzenie się kleru.

Jan Hus	Rektor uniwersytetu w Pradze, czeski kaznodzieja, który stworzył podstawy husytyzmu. Spalony na stosie za herezję w 1415 r.
Jan Žižka	Czeski bohater narodowy. Przywódca taborytów podczas wojen husyckich w Czechach.
Władysław III	Najstarszy syn Władysława Jagiełły. Król Polski i Węgier. Zginął w bitwie pod Warną.
Jan Hunyady	Wybitny wódz węgierski. Dowodził wyprawą przeciw Turkom w 1443 i 1444 r. Zdobył Sofię. Wzięty do niewoli w bitwie pod Warną.
Dymitr Doński	Książę moskiewski, który pokonał Tatarów w bitwie na Kulikowym Polu
Iwan III Srogi	Wielki książę moskiewski z XV, który doprowadził do zjednoczenia wielu księstw ruskich.
Iwan IV Groźny	Pierwszy car rosyjski.
Jan Bażyński	Przedstawiciel Związku Pruskiego, poseł do Kazimierza Jagiellończyka, który poprosił o inkorporację Pomorza Gdańskiego i Prus do Polski.
Kazimierz IV Jagiellończyk	Młodszy syn Władysława Jagiełły. Wielki książę litewski, a od 1447 r. król Polski. Inkorporował Prusy i Pomorze Gdańskie w 1454 r. Wydał przywileje cerekwicko – nieszawskie.
Piotr Dunin	Dowódca wojsk polskich, w tym wojsk zaciężnych podczas wojny trzynastoletniej> Zwyciężył w bitwie pod wsią Świecino.
Wojciech z Brudzewa	Polski astronom i matematyk z XV w.
Mikołaj Kopernik	Polski astronom, który stworzył teorię heliocentryczną. Autor dzieła ' O obrotach sfer niebieskich'.
Jan Długosz	Autor „ <i>Rocznika, czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego</i> ”.
Jan Ostroróg	Polski pisarz polityczny i prawnik z XV w. Autor „Memoriału o Rzeczypospolitej”, w której głosił program reform.
Wit Stwosz	Rzeźbiarz niemiecki z epoki średniowiecza. Autor ołtarza w Kościele Mariackim w Krakowie.

4. Uczeń powinien umieć:

- przedstawić przyczyny, postanowienia i skutki powstania unii polski z Litwą w Krewie,
- postanowienia unii z Litwą w Wilnie i Horodle,
- przyczyny Wielkiej Wojny z Zakonem Krzyżackim, postanowienia I pokoju toruńskiego,
- omówić skutki czarnej śmierci dla Europy,
- scharakteryzować zmiany do jakich doszło na polu walki pod koniec średniowiecza,
- przedstawić poglądy Jana Husa oraz powstanie husyckie w Czechach,
- odczytać z mapy ziemie, które zajęli Turcy tworząc Imperium Osmańskie,
- wyjaśnić czym spowodowane były sukcesy armii tureckiej,
- omówić etapy zjednoczenia ziem ruskich pod koniec średniowiecza,
- przedstawić przyczyny wojny trzynastoletniej z Zakonem Krzyżackim,
- przedstawić najważniejsze osiągnięcia późnego średniowiecza w Polsce

5. Zadania na mapie:

- wskazać na mapie Żmudź, Pomorze Gdańskie, ziemię chełmińską, dobrzyńską, Warmię, Prusy Zakonne, Prusy Królewskie, Wielkie Księstwo Litewskie,
- odczytać z mapy rozwój imperium osmańskiego,
- zaznaczyć na mapie Grunwald, Chojnice, Świecino,
- wskazać na mapie ziemie przyłączone do Polski na mocy I i II pokoju toruńskiego.